

نقش فضای مجازی در ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان

رضا حاجی ابراهیمی

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، گروه علوم ارتباطات،

موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو، اصفهان، ایران

hajebrahimireza@gmail.com

علیرضا خرازی

دکتری علوم ارتباطات اجتماعی، استادیار و عضو هیات علمی گروه علوم ارتباطات،

موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)

alireza_kharazi@yahoo.com

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی "نقش فضای مجازی در ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان" و به منظور شناسایی رابطه بین متغیرهای فضای مجازی (مولفه های: در دسترس بودن، فرامرزی بودن، سهولت استفاده و تعاملی بودن) با ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان انجام شده است. روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی، از لحاظ شیوه اجرا پیمایشی-علی، از طریق روش نمونه گیری خوشه ای و با بهره گیری از ابزار پرسشنامه استاندارد انجام گردیده است. جامعه آماری پژوهش حاضر دانش آموزان پسر دبیرستان های (دوره اول) خمینی شهر (اصفهان) که تعداد آنها ۷۵۰۸ نفر می باشد و با بهره گیری از فرمول کوکران ۳۶۵ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان دهنده رابطه معناداری بین متغیرهای فضای مجازی (مولفه های: در دسترس بودن، فرامرزی بودن، سهولت استفاده و تعاملی بودن) و ارتباطات میان فردی در دبیرستان های خمینی شهر می باشد.

واژه های کلیدی: فضای مجازی، ارتباطات میان فردی، تعاملی بودن، دانش آموزان، معلمان

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۳/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱/۲۵

درک معنی و مفهوم روابط انسانی وابسته به شناخت عوامل یا شاخص‌های بوجود آورنده آن می‌باشد. شاخص‌ها یا عواملی که نشان‌دهنده وجود و به وجودآورنده روابط در سازمان‌ها و به ویژه محیط‌های آموزشی است بسیار گوناگون و متنوع می‌باشد.

اهم این شاخص‌ها شامل درک نیازها و استعدادها، درک تفاوت‌های فردی، مشکل‌شناسی، شناخت و احترام به شخصیت دیگران، درک موقعیت فرد، بیان عواطف و احساسات و توان برقراری ارتباط که یکی از شاخص‌های مهم روابط انسانی می‌باشد، بستگی دارد. ارتباط به عنوان فرایندی تعریف می‌شود که طی آن می‌توانیم اهداف و مقاصد خود را به دیگران انتقال دهیم و در مقابل، اهداف و مقاصد دیگران را نیز درک کنیم. سیاست و برنامه‌ریزی ارتباطات در هر جامعه و ملتی تحت تأثیر عوامل دنیای واقعی است و توسط آن عوامل شکل می‌گیرد (مولانا، ۱۳۹۳: ۲۱۳).

مارشال مک لوهان^۱ عامل اساسی تحولات تاریخی و اجتماعی را نظام‌های ارتباطی و نوع رسانه در انتقال پیام می‌داند. به نظر او عامل اول یعنی نظام ارتباطی، تعیین کننده عامل دوم یعنی محتوای پیام است (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۲۵).

به گفته چارلز هورتون کولی^۲: "اگر نتوانیم چگونگی تأثیری را که انقلاب ارتباطات در ایجاد دنیای جدید ما پدید آورده است، به خوبی بشناسیم، نخواهیم توانست از عصر مدرن هیچ چیز درک کنیم" (معتمدنژاد، ۱۳۹۱: ۲۶۶).

لذا با توجه به زندگی انسان مدرن و با پیشرفت‌هایی که در زمینه ارتباطات از راه دور به ویژه اختراع رایانه‌ها و اینترنت و ارتباطات الکترونیک و در تبع آن بوجود آمدن شبکه‌های اجتماعی مجازی و با توجه به زندگی پر مشغله انسان امروزی ارتباطات میان فردی انسان‌ها همچنین جذابیت‌های رو به فزونی و جنبه سرگرمی روزمره آن رو به استفاده از فضای مجازی آورده است.

پس می‌توان اشاره نمود که جامعه شبکه‌ای را می‌توان شکلی از جامعه تعریف کرد که به گونه‌ای فزاینده روابط خود را در شبکه‌های رسانه‌ای سامان می‌دهد، شبکه‌هایی که به تدریج جایگزین شبکه‌های اجتماعی ارتباطات رو در رو می‌شوند یا آن‌ها را تکمیل می‌کنند. این بدان معنی است که شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ای در حال شکل دادن به "شیوه سازمان دهی" اصلی و "ساختارهای" بسیار مهم جامعه مدرن هستند. (ون دایک^۳، ۱۳۸۴: ۲۴).

1. Marshall McLuhan

2. Charles Horton Cooley

3. Van Dyck

این شبکه‌ها تمام واحدها و قسمت‌های این صورت‌بندی (افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها) را به طور روزافزونی به هم متصل می‌کند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۳۳۷).

همچنین فرایند ارتباط نقش ویژه‌ای در امور آموزشی دارد و از طریق یادگیری، تدریس و مدیریت صورت می‌گیرد.

پس آموزش نیز از این موضوع مثبتی نبوده و به خصوص با شیوع ویروس کرونا و همه‌گیری آن در جوامع انسانی و بحث قرنطینه‌های جوامع برای پیشگیری از شیوع بیشتر لاجرم ارتباطات مجازی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی و همچنین آموزش متأثر از آن با سرعت بسیار بالایی به سمت مجازی پیش رفت که در مقطعی کاملاً به شکل مجازی انجام گرفت. از آغاز قرن بیست و یکم، تحول در فناوری ابزارهای ارتباط غیر مستقیم میان فردی آنچنان سرعت گرفته که زمان لازم است تا بتوان تمامی ابعاد اثرات اجتماعی آن را به سادگی دریافت (محسنیان راد، ۱۳۹۶: ۵۳۱).

زیرا فضای مجازی با ایجاد ظرفیتی بالا برای کنش متقابل با افراد دیگر و دریافت اطلاعات آن سوی زمان و مکان، به کاربران اجازه می‌دهد تا بی‌واسطه و بدون هیچ محدودیتی از اطلاعات مختلف استفاده و با دانش و میراث‌های فرهنگی کشورهای دیگر آشنا شوند، در حقیقت منبعی از اطلاعات و دانش فرهنگی در اختیار آنها قرار می‌دهد (عدلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۹).

از مواردی که بیشترین استفاده در فضای آموزش مجازی در مدارس داشته و با توجه به اهمیت و لزوم، که اختصاصاً به بررسی آن در این پژوهش پرداخته شد، می‌توان به نرم‌افزارهای شبکه‌های اجتماعی مجازی اشاره نمود. نرم‌افزارهای اجتماعی به مجموعه‌ای از برنامه‌های رایانه‌ای گفته می‌شود که دارای ابزارهای ارتباطی و تعاملی همچون گردآوری، ذخیره و ارائه اطلاعات به صورت متن، صوت و تصویر است. ابزارهای تعاملی این نرم‌افزارها در واقع نقش واسطه برای تعامل بین گروهی از کاربران را ایفا، کاربران را به هم مرتبط و برقراری ارتباط بین آنها را تسهیل می‌نماید (تقی‌پور و زمانی، ۱۳۹۸: ۳۶).

در تعریف شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌توان گفت سایت‌هایی هستند که از یک سایت ساده مانند موتور جستجوگر با اضافه شدن امکاناتی مانند چت^۱ و ایمیل^۲ و امکانات دیگر خاصیت اشتراک‌گذاری را به کاربران خود ارائه می‌دهند. شبکه‌های اجتماعی، محل گردهمایی صدها میلیون کاربر اینترنت است که بدون توجه به مرز، زبان، جنس و فرهنگ، به تعامل و تبادل اطلاعات می‌پردازند (سلطانی‌فر، ۱۳۸۹).

1. Chat

2. Email

البته با توجه به ویژگی‌های متفاوت ارتباطات مجازی با ارتباطات رو در رو و الزام استفاده از وسایل الکترونیک و خطوط ارتباطی که با وابستگی انسان‌ها یا جوامع به این موارد برای برقراری ارتباط کامل در مواردی با کمبودهایی رو به رو هستند، لذا می‌توان به نظریه شکاف آگاهی نیز اشاره نمود. به موازات افزایش انتشار اطلاعات در جامعه توسط رسانه‌های جمعی، آن بخش‌هایی از جامعه که دارای پایگاه اقتصادی بالاتر هستند، در مقایسه با بخش‌های دارای پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین‌تر، تمایل بیشتری به دریافت اطلاعات در کوتاه‌ترین زمان دارند. لذا شکاف آگاهی بین این دو بخش، به جای کاهش، افزایش می‌یابد (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۲۵).

به نظر می‌رسد، همانگونه که رشد و پیشرفت بشر در دانش‌ها و علوم مختلف موجب توسعه توانمندی او را در تولید فناوری‌های نو فراهم آورده، توسعه فناوری‌ها نیز به رشد و توسعه دانش و اطلاعات کمک کرده است، ضعف‌ها و مشکلات موجود در گسترش دانش و اطلاعات نیز با کمبودهای ناشی از عدم رشد مناسب فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات رابطه مستقیم دارند (نعمتی انارکی، ۱۳۹۰).

این موارد می‌تواند اثرگذار باشد، تفاوت‌هایی نیز با آموزش حضوری دارند که تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که آموزش مجازی ویژگی‌هایی را حفظ کرده است، ارتباط دوسویه از دانش‌آموزان و معلمان و سهولت دسترسی در هر زمان ممکن برای ارتباط و انتقال اطلاعات و همچنین انجام تکالیف مشترک، مشارکت در بحث‌های گروهی و ابراز نظر به مسائل طرح شده از جمله این فعالیت‌های مشترک است که زمینه ارتباط مؤثر در این نوع آموزش را به شرط رعایت پیش‌نیازها و زیرساخت‌های لازم مهیا می‌سازد.

در این فرایند هر فرد هم تحت تأثیر دیگران خواهد بود و هم بر دیگران تأثیر خواهد گذاشت و یادگیری از طریق همیاری دانش‌آموزان و معلم یک کلاس صورت می‌گیرد و این پژوهش در همین راستا است. بی‌تردید طرح و شروع عملیات آموزش مجازی در سطوح مختلف تحصیلی به ویژه از دوره متوسط تا عالی و آموزش‌های مداوم، اثرات چشمگیری بر کیفیت و کمیت آموزشی خواهد گذارد. تحولات عظیمی که اخیراً رخ داده، جوامع را دچار تغییرات اساسی نموده است. به طوری که این تغییرات باعث دگرگونی‌های عظیمی در آموزش و پرورش شده است. الگوهای آموزش و پرورش مدرسه را تبدیل به الگوهای یادگیری محور کرده و دوران آموزش‌های دیجیتالی را آغاز نموده است، دورانی که یادگیری به بیرون از مدرسه و دانشگاه راه یافته و در محیط خانه، محل کار و در هر جای دیگری قابل دریافت است. در واقع همه این تحولات نتیجه رشد تکنولوژی‌های ارتباطی است (باترو، ۱۳۸۴).

در این میان معلم به دلیل ارتباط زیادی که با دانش‌آموزان دارد بیش از همه می‌تواند به علایق و استعداد‌های آنها پی‌ببرد و در اول برنامه‌های مشاوره و راهنمایی قرار گیرد. یکی از معلمان مشهور می‌گوید: "من به این نتیجه قاطع رسیده‌ام که عامل تعیین‌کننده هستیم. حال و هوای کلاس را روحیه روزانه من می‌سازد. من قدرتی دارم که می‌توانم زندگی شاگردانم را تلخ یا شیرین کنم، می‌توانم تحقیر و تمسخر کنم، صدمه بزنم، یا درمان کنم" (پورعلیرضا توتکله، ۱۳۹۰).

اگرچه معلم در نظام جدید آموزش و پرورش در مقام یاور در بالندگی انسان، ایفای نقش می‌کند نه انتقال‌دهنده اطلاعات. شاگرد پرسشگر، خردگرا و فعال است نه شنونده‌ای منفعل و پذیرا، به طور کلی کار معلم تدریس است. گنج تدریس را چنین تعریف می‌کند: "هرگونه تأثیر میان فردی که هدف آن تغییر در روش‌هایی است که اشخاص دیگر طبق آن رفتار کنند یا رفتار خواهند کرد" (گنج^۱، ۱۹۶۳: ۹۶).

لیکن انفجار دانش در علوم و فناوری و توسعه آن در کلیه شئون زندگی انسان و از جمله به حوزه آموزش و پرورش موجب شده که نظام‌های آموزشی نیز از این فناوری‌های جدید برای توسعه اشکال جدید آموزشی مانند آموزش از راه دور، آموزش باز، آموزش مجازی و غیره استفاده کنند. به علاوه ورود رایانه‌ها به نظام آموزش، نظام یاددهی-یادگیری و آموزش سنتی را تحت تأثیر قرار داده است.

مهم‌ترین نکته این است که ورود فناوری‌های جدید به آموزش، رشد بی‌سابقه دانش و جهانی شدن، مشکلات بسیاری را نیز در آموزش موجب شده، چالش‌های جدیدی را برای این نهاد به وجود آورده است. چالش‌هایی همچون آموزش کلیه افراد در سراسر زندگی، تربیت معلمانی نخبه و توانمند به عنوان عامل توسعه در جامعه اطلاعاتی، تحول در ساختار آموزش و پرورش، استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در آموزش، مدیریت غیرمتمرکز و انعطاف‌پذیر، شهروندانی در ابعاد مختلف و غیره... (صبوری خسروشاهی و همکاران، ۱۳۹۲)

همچنین انگیزه‌هایی که در انتخاب این موضوع می‌تواند دخیل باشد؛ نحوه ارتباطات بین فردی دانش‌آموزان با معلمان در کلاس‌های مجازی و بررسی میزان یادگیری دانش‌آموزان و کیفیت و کمیت آموزش و همچنین به بررسی ویژگی‌ها و معایب و راهکارهای ارتباطی که در این نوع از آموزش وجود دارد و نیز وظایف ارتباطات بین فردی در کلاسهای حضوری و

1. Gage

مجازی به صورت علمی از دلایل و اهداف انجام پژوهش و در پی آن رسیدن به پاسخ سوالات زیر می باشد:

پرسش اصلی

۱. نقش فضای مجازی در ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان چیست؟

پرسش های فرعی

۲. نقش در دسترس بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان چیست؟

۳. نقش فرامرزی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان چیست؟

۴. نقش سهولت استفاده فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان چیست؟

۵. نقش تعاملی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان چیست؟

ادبیات نظری و پیشینه

فضای مجازی^۱

در ربع پایانی قرن بیستم، انقلاب در حوزه فناوری اطلاعات محور، شیوه‌های فکری، تولید، مصرف، تجارت، مدیریت، ارتباطات و زندگی را متحول کرده و در نتیجه فرهنگ‌های مختلف به یکدیگر متصل شده‌اند. متن الکترونیک، هایپرلینک، فضای جریان‌ها و بی‌زمانی از دیگر ویژگی‌های عصر مدرن است (گلپایگانی، ۱۳۸۱).

توسعه سریع فناوری اطلاعات و انتقال تجربیات بشری از حوزه سخت‌افزاری باعث ایجاد دنیای جدیدی به نام دنیای مجازی یا فضای مجازی شده است. جهانی بدون محدودیت‌های فیزیکی مانند زمان و مکان. این دنیای جدید بستر و زیرساخت توسعه جوامع و کشورها در دنیای امروز شده است. استفاده گسترده از فناوری اطلاعات و فناوری‌های جدید ارتباطی و علوم رایانه، اینترنت و فضای مجازی دستاوردهای بسیاری را برای بشریت به ارمغان آورده است. در این میان می‌توان از ارتباطات مجازی، ایمیل، بانکداری و خرید آنلاین، تجارت الکترونیک، دولت الکترونیک و هزاران سرویس دیگر به نام فضای سایبر یا فضای مجازی صحبت کرد (دفتر مطالعات و فناوری‌های نوین، ۱۳۸۶).

فضای مجازی فضایی است که به انسان قدرت نمادین و امنیت روانی بیشتری می‌بخشد این فضا سیال و بی‌حد و حصر است و به راحتی در دسترس همگان است، این فضا به دلیل عدم وجود نشانه‌های واقعی در آن، هم مرموز است، هم بی‌فضا و تا حدودی پیچیده و به ظاهر

1. Cyber space

غیرقابل کنترل، و محیط مدرن دنیای ما را به هم پیوسته و چند وجهی نموده است (ریبئی، ۱۳۸۷).

دنیای مجازی یک شبکه جهانی گسترده است که شبکه‌های کامپیوتری مختلف با اندازه‌های مختلف و حتی کامپیوترهای شخصی را با استفاده از سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای مختلف و از طریق قراردادهای ارتباطی به هم متصل می‌کند. فناوری‌های ارتباطی از راه دور اساس فضای مجازی را تشکیل می‌دهند. گاهی در کنار واژه فضای مجازی به اصطلاح فرهنگ مجازی برمی‌خوریم. موضوعات مطرح شده برای نظریه‌پردازان حوزه فرهنگ در فضای مجازی شامل شکل‌گیری فرهنگ جدید، بازنمایی و درک واقعیت مجازی و هویت است (شاه‌قاسمی، ۱۳۸۵).

فضای مجازی دنیایی وسیع و پیچیده است که در آن گروه‌ها و افراد مختلف با گرایش‌ها، باورها و عقاید متفاوت زندگی می‌کنند. از کلمه زندگی در این زمینه استفاده نادرستی نمی‌شود؛ زیرا با دنیای واقعی همگام و سازگار است و شاید بیشتر بر وجود و اعتقادات فرد تأثیر می‌گذارد، فضای مجازی جایی است که می‌توان وارد دنیای واقعی شد. یکی از ویژگی‌های بارز این فضا، بی‌مکان بودن و بی‌زمانی بودن آن است. ناپدید شدن فاصله فضایی، افزایش بی‌سابقه توانایی افراد در تبادل و برخورد با یکدیگر، روند هویت‌یابی جمعی افراد را دگرگون کرده است (منتظر قائم، ۱۳۸۱).

به گفته مک لوهان، فناوری ارتباطات جهان را به یک دهکده جهانی تبدیل کرده است. امروزه اینترنت دهکده‌های جهانی بسیاری با جوامع مجازی ایجاد کرده است که محدودیت زمانی و مکانی ندارند (کاستلز^۱، ۱۳۸۷).

ما در عصر شبکه‌ها زندگی می‌کنیم، عصری که شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی مختلف آنلاین، روش‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی را وارد عرصه گسترده ارتباطات اجتماعی کرده است (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۱).

در دنیای مدرن که به عنوان «عصر اطلاعات و ارتباطات» شناخته می‌شود، رسانه‌ها بر همه چیز مسلط هستند. کارکرد و اهمیت این رسانه بر هیچکس پوشیده نیست. یکی از کارکردهای ویژه رسانه‌ها و به ویژه شبکه‌های اجتماعی مدرن، اطلاع‌رسانی و خبررسانی است. این مجموعه با ارائه اطلاعات جامع در ابعاد مختلف از جمله اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... سعی دارد افکار عمومی را به سمت اهداف خود سوق دهد. بنابراین دانستن نحوه اطلاع‌رسانی

1. Castells

شبکه‌های اجتماعی از رویدادها و تحولات بین‌المللی ضروری و پر اهمیت به نظر می‌رسد (نصرتی، ۱۳۹۱).

برخی ویژگی‌های روانشناختی فضای مجازی

کاهش احساسات: از آنجایی که بیشتر ارتباطات در این زمینه به صورت مکتوب است، اغلب عاری از احساساتی است که از راه‌هایی چون پیاده‌روی، صحبت کردن و... انجام می‌شود، به دست می‌آید.

متن‌گرایی: علیرغم امکانات چندرسانه‌ای موجود در مجازی، ارتباطات متنی به شکل ایمیل و چت هنوز بخش مهمی از ارتباطات در مجازی را تشکیل می‌دهد. ارتباط متنی می‌تواند شکل جدیدی از هویت مجازی ایجاد کند.

انعطاف‌پذیری هویتی: در فضای مجازی افراد به دلیل نداشتن راهنمای چهره می‌توانند بازنمایی‌های مختلفی از خود ارائه دهند که ممکن است گاهی غیر واقعی باشد. در ژوئیه ۱۹۹۳، نیویورکر^۱ کاریکاتور^۲ را انتشار داد که وضعیت فعلی را به خوبی توصیف می‌کند. در این کارتون سگی پشت کامپیوتر در حال تایپ کردن است و به سگ دیگری می‌گوید: «هیچکس در اینترنت نمی‌فهمد که شما سگ هستید».

دریافت‌های جایگزین: در ارتباطات مجازی می‌توانید دیوارها را خراب کرده، وارد فضای خصوصی دیگران شوید و در ارتباط رو در رو حرف‌هایی را بشنوید که نمی‌خواهند به شما بگویند.

جایگاه‌های مساوی شده: با کمی مصالحه می‌توان ادعا کرد که جایگاه طرفین در ارتباطات مجازی برابر است. برخی از کارشناسان این ویژگی را در شبکه فضای مجازی دموکراسی شبکه^۳ می‌نامند.

فرامکانی: نقش جغرافی در معین کردن ارتباطات مجازی خیلی کمتر از نقش آن در ارتباطات واقعی می‌باشد.

انعطاف‌پذیری موقت: ارتباط هم‌زمان به این معنی است که دو نفر به طور هم‌زمان از طریق اینترنت با هم ارتباط برقرار می‌کنند. در این نوع ارتباط ما با افراد مختلف ارتباط برقرار می‌کنیم و به تدریج یاد می‌گیریم که چگونه با همه ارتباط برقرار کنیم.

1. The New Yorker

2. Caricature

3. Network Democracy

گونه‌گونی اجتماعی: در اتاق‌های گفتگو، افراد مختلف از موقعیت‌های اجتماعی مختلف به گفتگو می‌نشینند و نظرات خود را در مورد یک یا چند موضوع خاص بیان می‌کنند.

قابلیت ذخیره‌سازی: یکی از ویژگی‌های بارز ارتباطات مجازی این است که می‌تواند محتوای خود را پنهان کند.

واپاشی رسانه‌ای: زمانی که کامپیوترمان مشکلی ایجاد می‌کند یا اینترنت ما قطع می‌شود، ناگهان متوجه عمق رابطه خود با فضای مجازی می‌شویم. وابستگی شدید ما به فضای مجازی باعث می‌شود بخش‌های مهمی از فعالیت‌های روزانه خود را در این فضا انجام دهیم و اختلال در یکی از کارکردهای فضای مجازی این فناوری‌ها می‌تواند پدیده سیاه‌چاله را ایجاد کند (شاه قاسمی، ۱۳۸۵).

ارتباطات میان فردی

معمولاً ارتباط دو یا چند نفره، ارتباطات بین فردی معمولاً خود به خود و غیررسمی است، طرفین ارتباط حداکثر پاسخ را از یکدیگر دریافت می‌کنند، نقش آنها نسبتاً انعطاف‌پذیر است و طرفین ارتباط بین فرستنده و گیرنده پیام یا ارتباط دهنده به طور متناوب تغییر می‌کنند و ارتباطات را به سطح تراکنشی ارتقا می‌دهد (محسنیان راد، ۱۳۹۶: ۵۲۴).

ارتباطات میان فردی، ارتباطاتی رو در رو تعداد شرکت کنندگان آن اندک هستند نه گروهی بزرگ و همچنین فرایندی است که طی آن اطلاعات، معانی و احساسات را از طریق پیام‌های کلامی و غیرکلامی با دیگران در میان می‌گذاریم (هارجی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۱-۲۰).

ارتباط بین فردی یک رابطه یا آشنایی قوی، عمیق یا نزدیک بین دو یا چند نفر است که می‌تواند کوتاه مدت یا بلند مدت باشد. این وابستگی ممکن است براساس استنباط، عشق، همبستگی، تعامل کاری منظم یا نوعی دیگر از تعهد اجتماعی باشد، همچنین می‌توان گفت فرایندی است که در آن اطلاعات و احساسات از طریق پیام‌های کلامی و غیرکلامی با دیگران به اشتراک گذاشته می‌شود. این توانایی روابط گرم و صمیمی ما را با دیگران تقویت می‌کند و سلامت روانی و اجتماعی ما را بیش از هر زمان دیگری تضمین می‌کند.

ویژگی‌های اثربخشی

این ویژگی‌ها را می‌توان به پنج ویژگی اصلی تقسیم کرد که باید به آن‌ها توجه کنیم، اگرچه این پنج ویژگی در ابتدا کیفی به نظر می‌رسند، اما باید گفت که در کنار این ویژگی‌های کیفی که باعث افزایش اثربخشی ارتباطات می‌شود، باید به کمیت آن‌ها نیز توجه کرد. وجود این پنج ویژگی ممکن است اثربخشی کنش ارتباطی را تضمین نکند و فقدان آن‌ها منجر به ناکارآمدی کنش ارتباطی نشود، اما تردیدی وجود ندارد که تأثیر قابل توجهی بر اثربخشی

دارند. این پنج ویژگی عبارتند از: گشودگی، همدلی، حمایت‌گری، مثبت‌گرایی و تساوی (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۱).

گشودگی^۱

مفهوم گشودگی کیفی حداقل بر سه جنبه اساسی ارتباط بین فردی تأثیر می‌گذارد و این امر به طور اجتناب‌ناپذیری بر فعالیت‌های انسانی تأثیر می‌گذارد. اول، اینکه گیرنده یا فرستنده پیام در ارتباطات میان فردی باید علاقه‌مند باشد با یک گشودگی نسبی با طرف‌های رابطه برخورد کند. دومین جنبه از گشودگی، بیانگر اشتیاق فرستنده پیام یا مبدأ ارتباطی به وانمود کردن و بروز صادقانه در مقابل محرک‌ها وارد بر خود است. در این میان تأثیر پیام روی گیرنده نیز اهمیت دارد. سومین جنبه از گشودگی، که برای اولین بار توسط آرتور بوشنر^۲ و کلیفورد کلی^۳ ارائه شد، به مفهوم مالکیت احساسات و افکار مربوط می‌شود. در این گونه افکار، گشودگی به این معنا تعبیر می‌شود که شخص مورد نظر احساسات و افکار خود را که کاملاً در دست اوست و کاملاً از آنها آگاه است و مسئولیت‌پذیر است را به شخص دیگر یعنی گیرنده پیام منتقل می‌کند (ساروخانی، ۱۳۹۷: ۴۰).

همدلی^۴:

کلمه همدلی که از ترجمه آن در زبان انگلیسی گرفته شده است، که به معنی با دیگری حس کردن است. همدلی با کسی به معنای درک احساسات اوست، همانطور که (بکرچ)^۵ از همدلی صحبت می‌کند، می‌گوید: (همدلی توانایی یک فرد است که به گونه‌ای تجربی دریابد که فرد دیگر چه تجربه‌ای در یک لحظه موعود و در یک چهارچوب مشخص و با توجه به نظر خویشتن دارد) (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۵).

همدلی فرد را قادر می‌سازد تا به طور کامل با موقعیت‌های ارتباطی سازگار شود و بداند چه بگوید، چگونه بگوید و چه زمانی بگوید و چه موقع به خودگشودگی خواهند رسید. در واقع (تراکس)^۶ مهارت‌های ارتباطی با تعریف هر فرد از همدلی مرتبط است. (تراکس) می‌گوید: همدلی مناسب هم شامل حساسیت به احساسات جاری و هم استفاده صحیح از زبان برای القای مفاهیم است و هم امکانات کلامی لازم برای برقراری ارتباط با دیگران که منجر به درک بیشتر می‌شود (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۶).

1. openness

2. Arthur Bochner

3. Clifford Kelley

4. Empathy

5. Backrach

6. Truax

حمایتگری^۱:

یک رابطه بین فردی مؤثر و قابل اعتماد، رابطه‌ای است که در یک فضای حمایتی رخ می‌دهد. ارتباط بین فردی باز و همدلانه نمی‌تواند در فضای ترس و تهدید ادامه یابد و دیر یا زود مشکل می‌شود و منجر به گسست رابطه می‌شود. اگر شرکت‌کنندگان در یک فرایند ارتباطی احساس کنند که گفتار و کردار آنها مورد انتقاد، حمله است، ممکن است بلافاصله در لاک دفاعی فرو بروند و سعی کنند حرف خود را باز نکنند و از هر اقدامی برای نشان دادن احساسات خود اجتناب کنند (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۷).

مثبت‌گرایی^۲

یک رابطه بین فردی مؤثر زمانی رخ می‌دهد که علاوه بر موقعیت‌هایی که در بالا ذکر شد، از مثبت‌گرایی نسبی نیز بهره‌مند شود، حداقل جنبه‌ها یا عوامل مختلفی از مثبت بودن در روابط بین فردی وجود دارد.

اول، وقتی برای خود احترام مثبت و قطعی قائل باشیم ارتباطات بین فردی به درستی برقرار و توسعه می‌یابد، فردی که نسبت به خود احساس ناخوشایندی دارد بدون شک این حس ناخوشایند را به دیگران نیز منتقل می‌کند و آنها نیز این احساس منفی را خواهند داشت، و کسانی که به خود مثبت فکر می‌کنند این احساس مثبت را به دیگران منتقل می‌کنند و آنها را مجبور می‌کنند که مثبت فکر کنند (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۸).

دوم، ارتباطات بین فردی زمانی به درستی برقرار و بالغ می‌شود که ما احساسات خوشایند خود را نسبت به طرف مقابل منتقل کنیم. مثبت‌گرایی و انتقال آن باعث می‌شود مخاطب ما بیشتر به خودگشودگی علاقه‌مند شود و حتی به گشودگی ناحیه کور پنجره جوهری ما نیز توجه کند (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۸).

سوم، احساس مثبت و خوشایند در مورد وضعیت عمومی حاکم بر ارتباطات برای تعامل مؤثر بین دو یا چند نفر بسیار حیاتی و مهم است (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۸).

تساوی^۳

تساوی ویژگی خاصی است، در هر صورت احتمالاً نابرابری وجود خواهد داشت، یک فرد می‌تواند باهوش‌تر، قوی‌تر، ثروتمندتر، زیباتر و حتی سالم‌تر باشد، هیچ‌کس از هر نظر با دیگران برابر نخواهد بود، حتی اگر دوقلوهای همسان باشند. با وجود این نابرابری، ارتباطات بین فردی اغلب زمانی مؤثرتر خواهد بود که حوزه غالب بر مبنای برابری و تساوی باشد. این

1. supportiveness

2. positiveness

3. equality

بدان معنا نیست که افراد نابرابر نمی‌توانند ارتباط برقرار کنند. شکی نیست که می‌توانند با یکدیگر ارتباط داشته باشند، در حالی که اگر بخواهیم ارتباط مؤثرتری با یکدیگر برقرار کنیم باید تساوی فردی را در نظر بگیریم (فرهنگی، ۱۴۰۰: ۱۱۹).

نظریه جامعه اطلاعاتی

بسیاری از متفکران و دانشمندان علوم اجتماعی بر این باورند که ترکیب و هم‌گرایی فناوری‌های نوین ارتباطی و تجدید ساختار نظام سرمایه‌داری در دهه‌های اخیر مرحله جدیدی را در جوامع بشری گشوده است. مرحله‌ای که با اصطلاحات جامعه صنعتی (دانیل بل)^۱ پست مدرنیسم (ژان بودریار)^۲ گستره همگانی (هابرماس)^۳ و جامعه اطلاعاتی توصیف و تبیین شده است. جامعه اطلاعاتی به افراد توانایی کسب دانش را می‌دهد؛ زیرا آنها همیشه دانش مورد نیاز خود را در دسترس دارند بنابراین می‌توانند در زندگی خود و دیگران از آن بهره ببرند. کارشناسان جامعه اطلاعاتی را جامعه‌ای می‌دانند که در آن ارتباطات ابزار واقعی انتقال برای ایجاد تغییر و تحول در هر فرد به منظور کسب اطلاعات عملی است و تولید ارزش‌های اطلاعاتی عامل تعیین‌کننده در توسعه است. جامعه، توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در گسترش گرایش جوامع به استفاده از فناوری‌های ارتباطی مبتنی بر وب، نگرش‌ها و فرصت‌های سبک در روند توسعه جامعه اطلاعاتی، زمینه مناسبی را برای ارتباط دو سویه بین فرهنگ‌ها فراهم کرد. اقتصادها و فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان بستری برای هم‌گرایی و تعامل ایده‌ها و قابلیت‌های جدید اطلاعاتی، الگوها و استانداردهای جامعه اطلاعاتی را به منظور دستیابی و توسعه اطلاعات مبتنی بر دانش از منظر جهانی ترسیم و به کار خواهد گرفت. از سوی دیگر، فناوری اطلاعات و ارتباطات با توجه به هم‌گرایی دو اصل مهم فرهنگ‌سازی یعنی اطلاعات و محتوای اطلاعاتی و ابزار اطلاعات و ارتباطات، تأثیر بسزایی در ایجاد تحول فرهنگی و تغییر در الگوی مصرف اطلاعات مردم دارد (اسعدی، ۱۳۸۷: ۶۱).

نظریه شکاف آگاهی^۴

نظریه شکاف آگاهی تیکنور^۵، دونوهو^۶ و اولین^۷ به عنوان واضح نظریه شکاف آگاهی، مفهوم شکاف را چنین تعریف می‌کند: «به موازات افزایش انتشار اطلاعات در جامعه توسط رسانه‌های

1. Daniel Bell

2. Jean Baudrillard

3. Habermas

4. Knowledge Gap

5. P. Tichenor

6. G. Donohue

7. C. Olien

جمعی، آن بخش‌هایی از جامعه که دارای پایگاه اقتصادی اجتماعی بالاتر هستند، در مقایسه با بخش‌های دارای پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین‌تر، تمایل بیشتری به دریافت اطلاعات در کوتاه‌ترین زمان دارند. لذا، شکاف آگاهی بین این دو بخش، به جای کاهش، افزایش می‌یابد» (پری ۲۰۰۲: ۱۲۵).

مفهوم پایگاه اجتماعی-اقتصادی که در جامعه‌شناسی بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد، به طبقه اجتماعی افراد اشاره دارد. در تعریف عملی «طبقه اجتماعی» سه شاخص مرتبط به هم وجود دارد: تحصیلات (سطح تحصیلات)، درآمد و شغل. الگوی این نظریه به شرح زیر است: الگوی نظریه نشان می‌دهد که منحنی‌های آگاهی و دانش در طول زمان از هم جدا می‌شوند. افرادی که دارای وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالاتر و آمادگی بهتری هستند، سریع‌تر از افراد دارای وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین، آگاهی و اطلاعات را به دست می‌آورند. در بررسی شکاف دانش، علاوه بر متغیر علی مبنای اجتماعی-اقتصادی (تحصیلات، درآمد و اشتغال)، متغیرهای دیگری مانند انگیزه و علاقه [استفاده از رسانه]، دسترسی به اطلاعات، مشارکت و فعالیت سازمانی و... سودمندی واقعی اطلاعات، و همچنین آگاهی، در نظر گرفته شد (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹).

پیشینه پژوهش

اولیویرا^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان "یک مطالعه اکتشافی در مورد تجربه آموزش از راه دور اضطراری دانشجویان و معلمان آموزش عالی در طول همه‌گیری کرونا" نشان می‌دهد وضعیت همه‌گیری کرونا بسیاری از مؤسسات آموزش عالی را به سمت یک فرایند آموزش از راه دور اضطراری سریع و عمدتاً بدون ساختار سوق داده است. در چنین زمینه‌ای بی‌سابقه، مهم است که بفهمیم چگونه فناوری در فرایند آموزشی میانجی‌گری می‌کند و چگونه معلمان و دانش‌آموزان تغییرات ناشی از همه‌گیری را تجربه می‌کنند؟ هدف این تحقیق درک این موضوع است که چگونه یادگیری توسط فناوری در مراحل اولیه همه‌گیری میانجی‌گری می‌شد و چگونه دانش‌آموزان و معلمان این تغییر ناگهانی را تجربه کردند؟! داده‌ها در قالب طرح تحقیق کیفی جمع‌آوری شد. ۳۰ مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته (۲۰ دانش‌آموز و ۱۰ معلم) به دست آمد و با رویکرد تحلیل موضوعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج شواهدی مبنی بر پذیرش فناوری‌های آموزش از راه دور به دلیل همه‌گیری با تأثیرات بر فرایند آموزش، استفاده از پلتفرم‌های^۲ ای‌سی‌تی و سازگاری شخصی ارائه

1. Oliveira

2. Platform

می‌دهد. زمینه آموزش از راه دور اضطراری منجر به نتایج متفاوتی در مورد فرایند آموزش شد. به طور همزمان، استفاده از پلتفرم‌های ای‌سی‌تی^۱ بیشتر یک تجربه مثبت و سازگاری شخصی بیشتر یک تجربه منفی بود. این نتایج بینش جدیدی را برای سازمان‌های آموزش عالی در مورد اقداماتی که می‌توانند انجام دهند، مانند مدیریت تجربه یادگیری با پلتفرم‌های استاندارد و گسترده سازمانی، آموزش مناسب برای دانش‌آموزان و معلمان و شیوه‌های مناسب ارزیابی از راه دور، به ارمغان می‌آورد. استفاده از پلتفرم‌های ای‌سی‌تی بیشتر یک تجربه مثبت و سازگاری شخصی بیشتر یک تجربه منفی بود. این نتایج بینش جدیدی را برای سازمان‌های آموزش عالی در مورد اقداماتی که می‌توانند انجام دهند، مانند مدیریت تجربه یادگیری با پلتفرم‌های استاندارد و گسترده سازمانی، آموزش مناسب برای دانش‌آموزان و معلمان و شیوه‌های مناسب ارزیابی از راه دور، به ارمغان می‌آورد. استفاده از پلتفرم‌های ای‌سی‌تی بیشتر یک تجربه مثبت و سازگاری شخصی بیشتر یک تجربه منفی بود. این نتایج بینش جدیدی را برای سازمان‌های آموزش عالی در مورد اقداماتی که می‌توانند انجام دهند، مانند مدیریت تجربه یادگیری با پلتفرم‌های استاندارد و گسترده سازمانی، آموزش مناسب برای دانش‌آموزان و معلمان، و شیوه‌های مناسب ارزیابی از راه دور، به ارمغان می‌آورد.

ام بلین^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان "تحلیلی از ادراکات دانش‌آموزان و معلمان در دوره‌های تعامل و حضور در کلاس مجازی" نشان می‌دهد، نشان داده شده است که تعامل یک مؤلفه کلیدی برای موفقیت یادگیری آنلاین و ترکیبی است؛ بنابراین درک نحوه درک معلمان و دانش‌آموزان از تعامل در دوره‌های متوسطه آنلاین و ترکیبی بسیار مهم است. این مطالعه با استفاده از رویکرد تحلیل محتوای کیفی برای رونوشت‌های گروه متمرکز دانش‌آموز و معلم، بر درک دانش‌آموز و معلم از تعامل در دوره‌های قرار دادن پیشرفته مجازی در سراسر ایالتی در شمال شرقی ایالات متحده متمرکز است. با نگاهی به مؤلفه‌های حضور اجتماعی و آموزشی در جامعه پرسشگری، دانش‌آموزان و معلمان تعامل درون دوره را به‌طور متفاوتی درک کردند، به طوری که معلمان دیدگاه‌های عمدتاً مطلوبی از تعامل گزارش می‌کنند و دانش‌آموزان عموماً تعامل را به روش‌های متضاد می‌بینند. نتایج این مطالعه حاکی از آن است که حضور چهارم، حضور یادگیری، مستلزم توجه است؛ زیرا بدون آن، زمینه‌های تجربه دانشجو در دوره‌های آنلاین و ترکیبی در نظر گرفته نشده است. نتایج این طرح کدگذاری نشان می‌دهد که ما می‌توانیم برای برقراری ارتباط بین انتظارات و فرایند ارتباط بین دانش‌آموزان و معلمان در دوره‌های آنلاین و ترکیبی، به‌ویژه در سطح متوسطه، کارهای بیشتری انجام دهیم.

1. ICT

2. M.belin

بنیسی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان فرصت‌ها و چالش‌های آموزش مجازی در دوران کرونا، با هدف تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های آموزش مجازی در دوران کرونا و رهیافت توسعه آموزش مجازی در پساکرونا انجام شد. روش تحقیق، کیفی از نوع پدیدارشناسی و با استفاده از راهبرد اکتشافی انجام شده است. جامعه پژوهشی شامل تمامی معلمان مقطع ابتدایی مهاباد در سال تحصیلی ۴۰/۹۹ بوده که ۳۴ نفر به صورت هدفمند و با رعایت قاعده اشباع نظری داده‌ها انتخاب شدند، نتایج تحقیق حاکی از آن است که پاندمی کرونا از یک طرف باعث افزایش مهارت و تجربه آموزشی کلیه ذینفعان شده و از طرف دیگر آسیب‌های جسمانی، روانی، افت تحصیلی و فرسودگی شغلی را به بار آورده است، اما با پیش‌بینی الزامات و نیازها، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و بازنگری جدی در منابع انسانی، مالی و پشتیبانی می‌توان آموزش مجازی را توسعه داد و در آینده به عنوان مکمل آموزش حضوری به نحو احسن از آن بهره برد.

خضری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "مطالعه نقش آموزش مجازی در روابط بین فردی ادراک شده دانش‌آموزان نسبت به معلمان" که بر مبنای یافته‌های این مطالعه، دیدگاه دانش‌آموز درباره محدود شدن ارتباطاتشان با معلمان، سردرگمی دانش‌آموزان در شرایط جدید، مسائل ماهیتی تفاوت آموزش غیرحضوری و حضوری، نگرانی دانش‌آموزان در رابطه با آماده نبودن زیرساخت‌ها به عنوان مؤلفه‌های اصلی به دست آمد. روش این تحقیق کیفی بوده و با استفاده از طرح پدیدارشناسی به توصیف عمیق موضوع پرداخته است. شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۱۱ دانش‌آموز مقطع متوسطه اول شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ بودند که به شیوه در دسترس انتخاب شدند که در مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته شرکت کردند. داده‌ها به شیوه کلایزی^۱ تحلیل شد یافته‌ها در نهایت پس از تحلیل داده‌ها ۴ مقوله اصلی و ۸ مقوله فرعی به دست آمد. بر مبنای یافته‌های این مطالعه، دیدگاه دانش‌آموزان درباره محدود شدن ارتباطاتشان با معلمان، سردرگمی دانش‌آموزان در شرایط جدید، مسائل ماهیتی تفاوت آموزش غیرحضوری و حضوری، نگرانی دانش‌آموزان در رابطه با آماده نبودن زیر ساخت‌ها به عنوان مؤلفه‌های اصلی بدست آمد. نتایج این مطالعه، تبیین‌کننده بسترهای ممکن برای مداخله مثبت در رابطه معلم_دانش‌آموز با توجه به شرایط موجود است.

1. Clayzy

روش پژوهش

نوع پژوهش از نظر متغیر کمی و روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی، از لحاظ شیوه اجرا پیمایشی-علّی، از طریق روش نمونه گیری خوشه ای و با بهره گیری از ابزار پرسشنامه انجام گردیده است. جامعه آماری پژوهش حاضر دانش آموزان پسر دبیرستان های (دوره اول) خمینی شهر (اصفهان) که تعداد آنها ۷۵۰۸ نفر می باشد و با بهره گیری از فرمول کوکران ۳۶۵ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد.

به منظور تجزیه تحلیل اطلاعات و داده‌ها از نرم‌افزار (اس‌پی‌اس)^۱ استفاده گردید و با روش‌های تحلیل توصیفی که ابتدا به ترسیم جداول یک بعدی پرداخته که شامل فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد به همراه نمودارهای مرتبط و سپس با تحلیل استنباطی و بهره‌گیری از جداول دو بعدی و آزمون ضریب همبستگی (پیرسون)^۲ نسبت به آزمون فرضیه‌ها اقدام شده است. در این پژوهش از دو پرسشنامه استاندارد متناسب با فرضیه‌های پژوهش؛ که برای سنجش فضای مجازی از پرسشنامه استاندارد، فضای مجازی، توسط لی وهمکاران که در سال (۲۰۰۵) طراحی شده است و دارای ۲۱ گویه در چند بعد می باشد، که در آن به ترتیب مولفه‌های متناسب پژوهش نظیر، در دسترس بودن، فرامرزی بودن، سهولت استفاده و تعاملی بودن به موضوعات پرداخته و برای طیف پاسخگویی آن از مقیاس لیکرت^۳ پنج گزینه ای استفاده شده است. همچنین برای سنجش ارتباطات میان فردی از پرسشنامه استاندارد مهارت‌های ارتباطی بین فردی منجی زاده که در سال (۱۳۹۱) طراحی شده است و دارای ۱۹ گویه در چند بعد می باشد که در آن به ترتیب به مولفه‌های متناسب پژوهش نظیر، خودگشودگی، تساوی، مثبت گرایی، حمایتگری و همدلی به موضوعات پرداخته است و هدف آن سنجش میزان مهارت ارتباطات بین فردی می باشد و برای پاسخ از طیف لیکرت پنج گزینه ای استفاده شده است. روایی برای پرسشنامه استاندارد فضای مجازی توسط لی وهمکاران (۲۰۰۵)، در پژوهش مهدیخانی (۱۳۸۹) بین خرده مقیاس‌های پرسشنامه فضای مجازی همبستگی مثبت و منفی مشاهده شد که بیانگر روایی همگرا و واگرای مطلوب این پرسشنامه می باشد. همچنین در پرسشنامه استاندارد مهارت‌های ارتباطی بین فردی منجمی زاده (۱۳۹۱)، در پایان نامه منجمی زاده جهت روایی همزمان پرسشنامه محاسبه و یک همبستگی قوی بین آن با پرسشنامه توانایی برقراری ارتباط موثر بدست آمد ($r=698.0$) و در نتیجه روایی همزمان آن مورد تایید قرار گرفت. در پرسشنامه استاندارد

1. SPSS

2. Pearson

3. Likert scale

فضای مجازی لی و همکاران پایایی پرسشنامه یاقابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه گیری آلفای کرونباخ محاسبه شد. معمولاً دامنه ضریب اعتماد آلفای کرونباخ^۱ از صفر (۰) به معنای عدم پایداری، تا مثبت یک (+۱) به معنای پایداری کامل قرار می‌گیرد و هر چه مقدار بدست آمده به عدد مثبت یک نزدیک تر باشد قابلیت اعتماد پرسشنامه بیشتر می‌شود. آلفای کرونباخ برای پرسشنامه فضای مجازی (۷۸۴/۰) می باشد. (مه‌دیخانی، ۱۳۸۹). همچنین پایایی پرسشنامه (مهارت‌های ارتباطی بین فردی منجمی زاده) یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه گیری آلفای کرونباخ محاسبه شد. آلفای کرونباخ پرسشنامه مهارت های ارتباطی بین فردی (۰,۷۳) بدست آمده که نشان دهنده پایایی خوب این پرسشنامه است. (منجمی‌زاده، ۱۳۹۱).

یافته ها

افراد نمونه شامل دانش آموزان ۱۲ تا ۱۶ ساله می باشند که توزیع فراوانی^۲ آنها با سن ۱۲ سال با فراوانی ۲۲ و ۶ درصد و در سن ۱۳ سال با فراوانی ۹۸ و ۲۶/۸ درصد و در سن ۱۴ سال با فراوانی ۱۳۸ و ۳۷/۸ درصد و در سن ۱۵ سال با فراوانی ۹۳ و ۲۵/۶ درصد و در سن ۱۶ سال با فراوانی ۱۴ و ۳/۸ درصد می باشد. براین اساس اکثر دانش آموزان ۱۴ ساله می باشند.

جدول (۱): فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه براساس سن

سن	فراوانی	درصد
۱۲ سال	۲۲	۶
۱۳ سال	۹۸	۲۶/۸
۱۴ سال	۱۳۸	۳۷/۸
۱۵ سال	۹۳	۲۵/۶
۱۶ سال	۱۴	۳/۸
کل	۳۶۵	۱۰۰

همچنین افراد نمونه شامل دانش آموزان مقاطع هفتم، هشتم و نهم می باشند که توزیع فراوانی آنها در مقطع تحصیلی هفتم با فراوانی ۱۰۸ و ۲۹/۶ درصد، در مقطع هشتم با فراوانی ۱۱۱ و ۳۰/۴ درصد و در مقطع نهم با فراوانی ۱۴۶ و ۴۰ درصد می باشد. براین اساس اکثر دانش آموزان مقطع نهم می باشند.

1. ChronbachsAlpha

2. Frequency Distribution

جدول (۲): فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه براساس مقطع

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد
هفتم	۱۰۸	۲۹/۶
هشتم	۱۱۱	۳۰/۴
نهم	۱۴۶	۴۰
کل	۳۶۵	۱۰۰

بر اساس جدول زیر میانگین مهارت های ارتباطی ۶۶/۶۲ با انحراف معیار ۱۲/۵۱، میانگین فضای مجازی ۷۲/۲۴ با انحراف معیار ۱۰/۵۱، میانگین مولفه های در دسترس بودن فضای مجازی ۱۷/۰۴ با انحراف معیار ۳/۹۹، میانگین فرامرزی بودن ۱۲/۹۸ با انحراف معیار ۲/۸۴، میانگین سهولت استفاده ۲۸/۰۲ با انحراف معیار ۴/۷۲ و میانگین تعاملی بودن ۱۴/۱۸ با انحراف معیار ۲/۶۵ می باشد.

جدول (۳): شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

شاخص های آماری	مهارت های ارتباطی	فضای مجازی	دردسترس بودن	فرامرزی بودن	سهولت استفاده	تعاملی بودن
میانگین	۶۶/۶۲	۷۲/۲۴	۱۷/۰۴	۱۲/۹۸	۲۸/۰۲	۱۴/۱۸
انحراف معیار	۱۲/۵۱	۱۰/۵۱	۳/۹۹	۲/۸۴	۴/۷۲	۲/۶۵
کمترین مقدار	۲۷	۳۷	۵	۴	۸	۷
بیشترین مقدار	۹۵	۱۰۰	۲۵	۱۹	۴۰	۲۰

برای آزمون فرضیات تحقیق ابتدا می بایست نرمال بودن توزیع جامعه مورد پژوهش را بررسی کرد. با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف^۱ این پیش فرض بررسی و تایید شد ($p > 0/05$).

جدول (۴): نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف جهت بررسی وضعیت نرمال بودن متغیرهای پژوهش

شاخص های آماری	مهارت های ارتباطی	فضای مجازی	دردسترس بودن	فرامرزی بودن	سهولت استفاده	تعاملی بودن
آماره	۰/۰۷۴	۰/۰۴۹	۰/۰۶۷	۰/۰۹۶	۰/۰۵۸	۰/۱۰۴
سطح معناداری	۰/۰۹۳	۰/۰۶۳	۰/۰۶۱	۰/۲۹۵	۰/۰۶۸	۰/۹۰۳

1. KolmogorovSmirnovTest

فرضیه اصلی: بین فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان رابطه وجود دارد.

جهت محاسبه سطح فضای مجازی و سطح ارتباطات میان فردی به این صورت عمل گردید که مجموع کلی پاسخ به سوالات مربوطه برای هر یک از افراد محاسبه گردید و به عنوان شاخص های فضای مجازی و ارتباطات میان فردی در نظر گرفته شد. سپس با استفاده از آزمون پارامتریک^۱ همبستگی پیرسون^۲ رابطه بین این دو متغیر بررسی شد. ضریب همبستگی عددی بین ۱- تا ۱ است. هرچه این مقدار به صفر نزدیک تر باشد همبستگی ضعیف و هرچه به ۱ نزدیک تر باشد همبستگی شدیدتری را نشان می دهد و علامت منفی بیانگر رابطه معکوس و علامت مثبت بیانگر رابطه مستقیم بین دو متغیر است. بر این اساس سطح فضای مجازی همبستگی معناداری با ارتباطات میان فردی دارد ($p < 0.05$). سطح معناداری این آزمون کمتر از ۰/۰۵ است یعنی این متغیرها همبستگی معناداری با یکدیگر دارند. ضریب همبستگی بین فضای مجازی و ارتباطات میان فردی مثبت است، می توان گفت هرچه نمره فضای مجازی افزایش می یابد نمره ارتباطات میان فردی نیز افزایش می یابد. بنابراین فرضیه اصلی پژوهش پذیرفته می شود.

فرضیه فرعی اول: بین در دسترس بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان رابطه وجود دارد.

با استفاده از آزمون پارامتریک همبستگی پیرسون رابطه بین این دو متغیر بررسی شد. در دسترس بودن فضای مجازی همبستگی معناداری با ارتباطات میان فردی دارد ($p < 0.05$). سطح معناداری^۳ این آزمون کمتر از ۰/۰۵ است یعنی این متغیرها همبستگی معناداری با یکدیگر دارند. ضریب همبستگی بین در دسترس بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی مثبت است، می توان گفت هرچه نمره در دسترس بودن فضای مجازی افزایش می یابد نمره ارتباطات میان فردی نیز افزایش می یابد. بنابراین این فرضیه پژوهش پذیرفته می شود. می توان گفت شدت رابطه بین در دسترس بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی حدوداً ۲۸ درصد می باشد.

1. Parametric

2. Pearson Correlation

3. Level of Significance

فرضیه فرعی دوم: بین فرامرزی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان رابطه وجود دارد.

با استفاده از آزمون پارامتریک همبستگی پیرسون رابطه بین این دو متغیر بررسی شد. فرامرزی بودن فضای مجازی همبستگی معناداری با ارتباطات میان فردی دارد ($p < 0.05$). سطح معناداری این آزمون کمتر از 0.05 است یعنی این متغیرها همبستگی معناداری با یکدیگر دارند. ضریب همبستگی بین فرامرزی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی مثبت است، می توان گفت هرچه نمره فرامرزی بودن فضای مجازی افزایش می یابد نمره ارتباطات میان فردی نیز افزایش می یابد. بنابراین این فرضیه پژوهش پذیرفته می شود. می توان گفت شدت رابطه بین فرامرزی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی حدوداً $27/5$ درصد می باشد.

فرضیه فرعی سوم: بین سهولت استفاده فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان رابطه وجود دارد.

با استفاده از آزمون پارامتریک همبستگی پیرسون رابطه بین این دو متغیر بررسی شد. سهولت استفاده فضای مجازی همبستگی معناداری با ارتباطات میان فردی دارد ($p < 0.05$). سطح معناداری این آزمون کمتر از 0.05 است یعنی این متغیرها همبستگی معناداری با یکدیگر دارند. ضریب همبستگی^۱ بین سهولت استفاده فضای مجازی و ارتباطات میان فردی مثبت است، می توان گفت هرچه نمره سهولت استفاده فضای مجازی افزایش می یابد نمره ارتباطات میان فردی نیز افزایش می یابد. بنابراین این فرضیه پژوهش پذیرفته می شود. می توان گفت شدت رابطه بین سهولت استفاده فضای مجازی و ارتباطات میان فردی حدوداً $41/6$ درصد می باشد.

فرضیه فرعی چهارم: بین تعاملی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان رابطه وجود دارد.

با استفاده از آزمون پارامتریک همبستگی پیرسون رابطه بین این دو متغیر بررسی شد. تعاملی بودن فضای مجازی همبستگی معناداری با ارتباطات میان فردی دارد ($p < 0.05$). سطح معناداری این آزمون کمتر از 0.05 است یعنی این متغیرها همبستگی معناداری با یکدیگر دارند. ضریب همبستگی بین تعاملی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی مثبت است، می توان گفت هرچه نمره تعاملی بودن فضای مجازی افزایش می یابد نمره ارتباطات میان

1. Correlation Coefficients

فردی نیز افزایش می‌یابد. بنابراین این فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود. می‌توان گفت شدت رابطه بین تعاملی بودن فضای مجازی و ارتباطات میان فردی حدوداً ۴۲/۵ درصد می‌باشد.

جدول ۵: آزمون پارامتریک همبستگی پیرسون و سطح معنا داری فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی	فرضیه فرعی ۱	فرضیه فرعی ۲	فرضیه فرعی ۳	فرضیه فرعی ۴	آزمون فرضیه ها
۰/۴۷۶	۰/۲۸۳	۰/۲۷۵	۰/۴۱۶	۰/۴۲۵	همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری

بحث و نتیجه گیری

از آنجایی که هدف از پژوهش بررسی نقش فضای مجازی در ارتباطات میان فردی می‌باشد جهت آزمون فرضیات از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که یافته‌ها و تفسیر آن‌ها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

فرضیه اصلی با یافته پژوهش‌های ام‌بلین (۲۰۱۹)، اگینلی و تاس (۲۰۱۸)، خضری و همکاران (۱۳۹۹) که به رابطه فضای مجازی و شبکه اجتماعی در ارتباطات پی‌برده‌اند، همسو می‌باشد. با توجه به نتایج می‌توان اینگونه استنباط کرد، براین اساس که فضای مجازی یک شبکه گسترده جهانی است که با به وسیله رایانه شخصی و یا تلفن همراه با قراردادهای ارتباطی به یکدیگر متصل می‌شوند و فناوری‌های ارتباط راه دور، اساس فضای مجازی است، می‌تواند ارتباط میان فردی اشخاص را تحت تأثیر قرار دهد بخصوص دانش‌آموزان که امروزه به دلیل اپیدمی کرونا و حتی در دوران پسا کرونا مجبور به استفاده از برنامه‌ها و شبکه های اجتماعی فضای مجازی شدند، بدین صورت که میزان استفاده از فضای مجازی در دانش‌آموزان، میزان ارتباطات میان فردی با معلمانشان را تحت تأثیر قرار می‌دهد به گونه‌ای که بعضی از دانش‌آموزان در محیط مجازی بهتر می‌توانند با معلمان ارتباط برقرار کنند زیرا به صورت حضوری توان برقراری ارتباط کمتری دارند و یا بالعکس ممکن است دانش‌آموزی در محیط مجازی توان برقراری ارتباط کمتری داشته باشد، بنابراین استفاده از فضای مجازی در دانش‌آموزان با ارتباطات میان فردی دانش‌آموزان با معلمان رابطه دارد.

فرضیه فرعی اول با یافته‌های پژوهش خضری و همکاران (۱۳۹۹) که به نقش آموزش فضای مجازی در روابط بین فردی ادراک شده دانش‌آموزان نسبت به معلم پی‌برده‌اند، همخوانی دارد. نتیجه را می‌توان اینگونه استنباط کرد، در صورتیکه دانش‌آموزان بتوانند با سهولت به فضای مجازی متصل شوند و وسایل ارتباطی و زیر ساخت های در دسترس برای

آنها وجود داشته باشد، همچنین تمایل داشته باشند که با دنیای مجازی آشنا شوند و آن را امتحان کرده و همچنین قصد دارد استفاده از آن را افزایش دهد، بنابراین این دانش‌آموزان با توجه به میزان دسترسی به ابزار و وسایل مورد نیاز و همچنین علاقه شخصی و در دسترس بودن فضای مجازی، می‌توانند به خوبی با دیگران ارتباط میان فردی برقرار کرده و در کلاس‌های مجازی نیز با معلمان خود ارتباط موثری برقرار خواهند کرد و یا در خارج از کلاس نیز ارتباطشان را چه در مورد درس و یا غیر درسی با معلمان حفظ خواهند کرد. بنابراین در دسترس بودن فضای مجازی با ارتباطات میان فردی دانش‌آموزان با معلمان رابطه دارد. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده، در دسترس بودن فضای مجازی میتواند فضایی ایجاد کند که کمک کننده و باعث از خودگشودگی بهتر و حتی آسانتری در ارتباطات میان فردی برای دانش‌آموزان با معلمان یا دیگر دانش‌آموزان در ارتباطات مجازی ایجاد کند. بسیاری از دانش‌آموزان در ارتباطات میان فردی چهره به چهره بر اثر کم‌رویی و خجالت و یا داشتن شخصیت گوشه‌گیر و منزوی و درون‌گرا به خصوص در جمع کلاس نمی‌توانند ارتباط خوبی برقرار کرده و از خودگشودگی مناسبی برای ارتباط بهتر داشته باشند. فضای مجازی چون ارتباطی از راه دور داشته این امکان را برای آنها فراهم می‌کند تا بتوانند با خیالی آسوده تر و سهل‌تر در ارتباطات از خودگشودگی داشته و ارتباط با کیفیت تر و اثر بخش‌تری برقرار کنند. بنابراین در دسترس بودن فضای مجازی با از خودگشودگی، ارتباطی تنگاتنگ در ایجاد ارتباطات میان فردی موثر خواهند داشت. نتایج حاصل از این فرضیه با نظریه شکاف آگاهی تیکنور، اولین و دونوو به عنوان نظریه‌پردازان نظریه شکاف آگاهی هماهنگی دارد. مفهوم شکاف را چنین تعریف می‌کنند: به موازات افزایش انتشار اطلاعات توسط رسانه‌های جمعی در جامعه، اقشاری از جامعه با پایگاه اجتماعی-اقتصادی بالاتر تمایل خود را برای دریافت هرچه سریع‌تر اطلاعات در مقایسه با اقشار با سطح اجتماعی-اقتصادی پایین‌تر افزایش می‌دهند. بین این دو بخش شکاف آگاهی به جای کاهش، در حال افزایش است. فرضیه فرعی دوم با یافته پژوهش‌های فرولووا و همکاران (۲۰۲۰) اگینلی و تاس (۲۰۱۸)، دومینگو و بردلی (۲۰۱۸) که بررسی فضای مجازی در تعاملات تحصیلی پی‌برده‌اند، همخوانی دارد.

نتایج را می‌توان اینگونه استنباط کرد، با توجه به اینکه فضای مجازی این امکان را به دانش‌آموزان می‌دهد که ارتباطات اجتماعی‌شان را گسترده‌تر نمایند به گونه‌ای که در کلاس‌های حضوری درس ارتباطات اجتماعی تنها در محدود همکلاسی‌هایشان در محیط کلاس بوده ولی در کلاس مجازی و بالاخص کل فضای مجازی این امکان و دسترسی را به دانش‌آموزان می‌دهد که در موارد مباحث درسی و یا مسائل حاشیه‌ای مشابه، با دیگر دانش‌آموزان در

مدارس دیگر با برداشتن فواصل زمانی و مکانی حتی فراتر از منطقه مکانی محل زندگی در داخل یا خارج از شهر، استان و یا کشور در هر زمان ممکن با روش‌های درسی معلمان مختلف آشنا شوند و ارتباط برقرار کرده و سوالات به وجود آمده در ذهنشان را به آسانی و با کیفیت و کمیت بیشتر از طریق این محیط به دست آورده و چون با آگاهی و همچنین آزادی عمل بیشتر در کلاس درس مجازی نسبت به کلاس‌های حضوری شرکت می‌کنند، (چنان که در دوران اپیدمی کرونا و تعطیلی مدارس شاهد عزم ملی و مشارکت رسانه‌های جمعی مثل صدا و سیما و دیگر سازمان‌های مرتبط در طرح آموزش دروس برای همگان در شبکه‌های ملی از تلویزیون وجود داشت). همچنین ارتباطات میان فردی آنها با معلمانشان نیز بهینه‌تر خواهد شد به صورتی که با پاسخگویی به سوالات معلمان و یا مطرح کردن سوالات چالشی و مشارکت در مباحث گروهی بهتر و بدون محدودیت می‌توانند ارتباط برقرار کنند زیرا محدوده ارتباطاتشان بسیار گسترده‌تر می‌باشد بنابراین فرامرزی بودن فضای مجازی با ارتباطات میان فردی دانش‌آموزان با معلمان رابطه دارد. در این فرضیه با توجه به نتایج بدست آمده میتوان به این نتیجه رسید که چون مولفه فرامرزی بودن فضای مجازی، فضایی مشابه و تقریباً یکدست برای ارتباطات میان فردی همه اقشار به خصوص دانش‌آموزان و معلمان در سطح گسترده و حتی بین الملل ایجاد نموده و تفاوت‌ها از هر نظر بسیار کم‌رنگ شده باعث حس تساوی در افراد میشود. در فضای واقعی هر فردی میتواند دارای برتری‌های مختص به خود از هر نظر با دیگران باشد که در ارتباطات میان فردی میتواند موجب حس برتری نسبت به دیگران و کم‌رنگ شدن و از بین رفتن حس تساوی در افراد گردد. فرامرزی شدن فضای مجازی با خصوصیت کم‌رنگ شدن این تفاوت‌ها و افزایش اشتراکات در نقاط مشترک بین فردی میتواند باعث حس تساوی در افراد مختلف (دانش‌آموزان و معلمان) در جامعه و فضای بین الملل گردد و موجب ارتباطات بین فردی موثرتری شود.

همچنین نتایج حاصل از این فرضیه جامعه اطلاعاتی هماهنگی دارد. طبق این نظریه، جامعه اطلاعاتی با برداشتن فاصله‌های زمانی و مکانی میتواند یک فرصت بزرگ برای همگان به وجود آورد. کارشناسان جامعه اطلاعاتی را جامعه‌ای می‌دانند که در آن ارتباطات اصلی‌ترین وسیله انتقال تحول و تغییر در افراد به منظور کسب دانش عملی است و تولید ارزش‌های اطلاعاتی عاملی تعیین‌کننده در توسعه جامعه است.

فرضیه فرعی سوم با یافته پژوهش‌های اولیویرا، تکیسیرا و همکاران (۲۰۲۱)، رن، وانگ و همکاران (۲۰۲۰)، ام‌بلین (۲۰۱۹) و اف‌پاندو (۲۰۱۸) که به ارتباط فضای مجازی با تحصیل دانش‌آموزان پرداخته‌اند، تاحدودی همخوانی دارد.

از نتایج می‌توان اینگونه استنباط کرد، اگر یادگیری استفاده از فضای مجازی و کسب مهارت برای دانش‌آموزان آسان باشد و همچنین وجود وسایل ارتباطی و زیر ساخت های ارتباطی در دسترس و عدم محدودیت ها و مشکلات دست و پاگیر در نرم افزارها و شبکه های اجتماعی مجازی لازم و خطوط ارتباطی موجب سهولت استفاده گردد و همینطور با سبک زندگی آن‌ها متناسب باشد و همچنین استفاده از فضای مجازی برای تحصیل برای دانش‌آموزان مفرح، شادی‌آور و سرگرم‌کننده باشد به علت روش‌های متنوع آموزشی می‌تواند در ارتباطات میان‌فردی دانش‌آموزان با معلمان و یا حتی اطرافیان اثرگذار باشد زیرا این سهولت استفاده از فضای مجازی و ارتباطات با طیف گسترده‌ای از افراد و شیوه جدید آموزش می‌تواند جذابیت تحصیل را برای دانش‌آموزان بالا ببرد که به دنبال آن علاقمندی و همچنین ارتباطات مثبت بین فردی بین معلمان و دانش‌آموزان برقرار خواهد شد. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده سهولت استفاده در فضای مجازی می‌تواند باعث همدلی در ارتباطات بین فردی بین دانش‌آموزان با دانش‌آموزان دیگر و یا با معلمان شان گردد. همدلی به معنای با دیگری حس کردن است یا احساس دیگری را درک کردن، به گفته شافر؛ همدلی تجربه درونی قابل درک و در میان نهادنی با دیگری است. سهولت استفاده از فضای مجازی می‌تواند این فضا را ایجاد کند که با توجه به ارتباطات میان فردی سهل تر و آسان تر نسبت به فضای واقعی و ارتباط چهره به چهره، باعث تبادل احساسات راحت تر و همدلی آسان تری شود بنابراین ارتباطات میان فردی موثر تری برقرار خواهد شد.

فرضیه فرعی چهارم با یافته پژوهش‌های اگینلی و تاس (۲۰۱۸)، بنیسی و همکاران (۱۴۰۱) و سلیمانی و اصغری (۱۴۰۰) که به ارتباطات میان فردی در فضای مجازی پرداخته‌اند، همخوانی دارد.

نتایج را اینگونه می‌توان ارزیابی نمود که، اگر محیط مجازی و یا کلاس مجازی این توانمندی را به دانش‌آموزان بدهد که نظرات شخصی شان را مطرح کنند و یا با استفاده از نظرات و افکار گوناگون دیگران با مطالب و سئوالات در ذهن خود آشنا شوند و موجب دستیابی به اندیشه های مختلف و دانش اندوزی گردد، همچنین از قابلیت‌های فضای مجازی در زمینه تحصیلی و یا غیر تحصیلی در مورد سئوالات مطرح شده در ذهنشان استفاده کرده و بتواند به خوبی از طریق این فضا در تعامل با دوستان، نزدیکان و معلمانشان و یا حتی دیگر دانش‌آموزان همدوره یا معلمان در مناطق دیگر قرار بگیرند، بنابراین این تعاملی بودن فضای مجازی در قابلیت‌های مختلفی که دارد، باعث تغییر در ارتباطات میان فردی بین دانش‌آموزان و معلمان از نظر کمی و کیفی خواهد شد به گونه‌ای که در محیط حضوری کلاس درس فرصت کمی برای ابراز عقاید و مطرح کردن سئوالات پیش می‌آید و شاید به دلیل رودررو بودن

دانش آموز و یا به دلایل مختلف از جمله کمبود وقت یا خجالتی بودن قادر به ارتباط صحیح با معلم نیست ولی فضای مجازی به علت ویژگی‌هایی که دارد در تمام طول روز می‌تواند دسترسی به این ارتباط را حفظ نماید بنابراین موجب ارتقای ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان شده و همچنین باعث تعامل هر چه بیشتر و بهتر در ارتباطات بین فردی دانش آموزان خواهد شد. با توجه به نتایج به دست آمده میتوان به این نتیجه رسید که تعاملی بودن فضای مجازی میتواند باعث حمایتگری در ارتباطات میان فردی نیز گردد. یک رابطه میان فردی موثر رابطه ای است که در یک فضای حمایت گرانه شکل گرفته باشد. همانطور که اشاره شد دانش آموزان ممکن است با توجه به خصایص شخصی و اخلاقی همچون کم رو و خجالتی بودن یا ترس از ابراز عقاید و سوالات خود در جمع در فضای واقعی و چهره به چهره نتوانند ارتباطات بین فردی موثری برقرار کرده و حتی با ایجاد ترس در لاک دفاعی فرو روند. فضای مجازی و خصوصیت تعاملی بودن آن این مزیت را ایجاد نموده که دانش آموز بتواند بدون ایجاد ترس و دلهره یا خجالت از اطرافیان به بیان نظرات خود بپردازد و همچنین با توجه به برخورداری تساوی نسبی رفتاری و نمود پایگاه اجتماعی در این فضا میتواند فضایی حمایتگرانه بین دانش آموزان و معلمان ایجاد نموده و باعث ارتباطات بین فردی موثرتری گردد.

این پژوهش به نقش فضای مجازی در ارتباطات میان فردی دانش آموزان با معلمان در دانش آموزان پسر دوره اول متوسطه خمینی شهر پرداخته شده است با توجه به اینکه دانش آموزان دختر در این منطقه و در سراسر کشور در نظر گرفته نشده است، تعمیم نتایج ممکن نیست. با توجه به اینکه جامعه هدف پژوهش از محدوده سنی نوجوانان دبیرستانی دوره اول پسر انتخاب و برای رسیدن به نتیجه مورد سوال قرار گرفت، می باید محدودیت هایی از نظر نوع نگرش و تمایز با جنسیت دخترهای همسن قائل شد. همچنین باید این تفاوت را با دیگر محدوده های سنی بزرگتر یا کوچکتر در مقاطع بالاتر یا پایین تر تحصیلی از نظر سنی و جنسی با نوع نگرش متفاوت به مسائل پیرامون در نظر گرفت.

منابع

- اسعدی، محمود (۱۳۸۷). جامعه اطلاعاتی ؛ نظریه ها، چالش ها و فرصت ها، مجله تدبیر، مقالات، شماره ۱۹۴، ص ۶۴-۶۰
- باترو، آنتونیو (۱۳۸۴). آموزش و پرورش دیجیتالی (با تأکید بر آموزش از راه دور). ترجمه مجیدرضا پاسبان رضوی، مشهد: ترانه
- بنیسی و همکاران (۱۴۰۱). فرصت ها و چالش های آموزش مجازی در عصر کرونا، فصلنامه رویکردی نوین در علوم تربیتی، شماره (۱۲): ۱۱۶ - ۱۲۷

پورعلیرضا توتکله، علیرضا (۱۳۹۰). مجموعه مقالات تربیتی. چاپ اول. انتشارات دهرسا
تقی‌پور، فائزه؛ زمانی، عباس (۱۳۹۸). واکوی شبکه‌های اجتماعی مجازی. چاپ دوم، انتشارات
جهاد دانشگاهی واحد اصفهان

توکل، محمد (۱۳۹۰). جامعه شناسی تکنولوژی. تهران: انتشارات جامعه شناسان
جلالی، علی اکبر (۱۳۸۲). گزارش پژوهشکده الکترونیک. تهران: دانشگاه علم و صنعت
خضری، مجتبی؛ وحدانی، محبوبه؛ محمد پور، عبدالباسط (۱۳۹۹). مطالعه نقش آموزش مجازی
در روابط بین فردی ادراک شده دانش‌آموزان نسبت به معلمان. مقاله پژوهشی، فصلنامه علمی
پژوهش‌های مشاوره، انجمن مشاوران ایران، جلد ۱۹ شماره ۶: ۲۵۱-۲۳۴
ربیعی، علی (۱۳۸۷). رسانه‌های نوین و بحران هویت. فصلنامه مطالعات ملی. سال نهم، شماره ۴:
۱۴۹-۱۷۶

ساروخانی، باقر؛ شکر بیگی، عالیه، (۱۳۹۷). جامعه شناسی ارتباطات در جهان معاصر، چاپ دوم،
ویراست ۲، تهران، انتشارات بهمن برنا
شاه قاسمی، احسان (۱۳۸۵). مروری بر زمینه‌های تأثیر فضای مجازی بر نظریه‌های ارتباطات،
مجله جهانی رسانه، نسخه فارسی، مجله علمی، پژوهشی الکترونیک در حوزه ارتباطات و
رسانه، منتشر شده توسط دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران
صبوری خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۶). آسیب شناسی فناوری‌های جدید در خانواده. انتشارات:
مشق شب.

عدلی پور، ص؛ قاسمی، و؛ میر محمدی تبار، ا (۱۳۹۳). تأثیر شبکه اجتماعی فیسبوک بر هویت
فرهنگی جوانان شهر اصفهان. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران. دوره هفتم، شماره ۱، ۸، ۹
فرهنگی، علی اکبر (۱۴۰۰). ارتباطات انسانی، جلد اول، چاپ بیست و نهم، انتشارات مؤسسه
خدمات فرهنگی رسا

کاستلز، مانوئل (۱۳۸۷). گفتگوهای با مانوئل کاستلز (ترجمه حسن چاوشیان و لیلا جو افشانی
(تهران: نشر نی
گلیپایگانی، اکبر (۱۳۸۱). جامعه صنعتی و جامعه اطلاعاتی، فصلنامه فرهنگ، سال دوازدهم، شماره
۴۳

محسنیان راد، مهدی (۱۳۹۶). ارتباط شناسی. ویرایش ۲؛ با تجدید نظر و اضافات، چاپ هفدهم،
تهران: انتشارات سروش

معتمد نژاد، کاظم (۱۳۹۱). ارتباطات در جهان معاصر (تحول اندیشه‌ها، نهادها و عملکردهای
ارتباطی). چاپ دوم، ناشر مؤسسه نشر شهر

منتظر قائم، مهدی (۱۳۸۱). امنیت در فضای مجازی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ادبیات
منجمی زاده، اصغر (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین مهارتهای ارتباطی بین فردی و میزان پذیرش
اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور خوراسگان، پایان‌نامه کارشناسی، گروه علوم اجتماعی

- مولانا، حمید (۱۳۹۳). اطلاعات و ارتباطات جهانی. (چاپ دوم)، (ترجمه دکتر اسداله آزاد، محمد حسن زاده، مریم اخوتی). تهران: نشر کتابدار
- مهدیخانی، کبری (۱۳۸۹). بررسی ادبیات فارسی در دنیای مجازی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پژوهشکده ادبیات
- مهدی زاده، سید محمد (۱۳۹۹). نظریه های رسانه، اندیشه های رایج و دیدگاههای انتقادی. چاپ هشتم، تهران: انتشارات همشهری
- نصرتی، محمد (۱۳۹۱). جشن جهانی شبکه‌های اجتماعی. روزنامه اعتماد، ۲۴۳۱ : ۹
- هارجی، اون؛ ساندرز، کریستین؛ دیکسون، دیوید (۱۳۹۳). مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی، ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت، چاپ هفتم، تهران، انتشارات رشد
- Blaine, A.M. (2019). Interaction and presence in the virtual classroom: An analysis of the perceptions of students and teachers in online and blended Advanced Placement courses. *Comput. Educ.*, 132, 31-43.
- Domingo Jelia R, Bradley Elizabeth Gates. (2018). virtual reality as a learning tool. *Journal of Educational Technology Systems.* , 329-342,(3)46
- Eginli Aysen Temel, Ozmelek Tas Neslihan. (2018). Interpersonal communication in social networking sites: An investigation in the framework of uses and gratification theory. *Online Journal of Communication and Media Technologies* 8 (2), 81-104
- F Pando Victor. (2018). Teaching Trends in Virtual Education: An Interpretative Approach. *Journal of Educational Psychology-Propositos y Representaciones.*, 485-505,(1)6
- Frolova Elena V, Rogach Olga V, M Ryabova Tatyana. (2020). Digitalization of Education in Modern Scientific Discourse: New Trends and Risks Analysis. *European journal of contemporary education.* ۲), ۹, ۳۱۳-۳۳۶)
- Frolova Elena V, Rogach Olga V, M Ryabova Tatyana. (2020). Digitalization of Education in Modern Scientific Discourse: New Trends and Risks Analysis. *European journal of contemporary education.*, ۹ (۲), ۳۱۳-۳۳۶ - DOI:10.13187/ejced.2020.2.313
- Liu Ruixue, Wang Lei, Lei Jing, Wang Qiu, Ren Youqun. (2020). Effects of an immersive virtual reality-based classroom on students' learning performance in science lessons. *British Journal of Educational Technology.*, 2049-2034, (6) 51- <https://doi.org/10.1111/bjet.13028>
- Oliveira Gabriella, Teixeira Jorge Grenha, Torres Ana, Morais Carla. (2021). An exploratory study on the emergency remote education experience of higher education students and teachers during the COVID-19 pandemic. *British Journal of Educational Technology.*, ۵۲ (۴), ۱۳۵۷-۱۳۷۶ - DOI:10.1111/bjet.13112
- Yong beomkim, Zoonky lee, Sanjay Gosain, (2005). Impediment to successful ERP implementation process, *Business process Management journal*, Vol.11, No:2, 2005, pp158-170

The Role of Virtual Space in Interpersonal Communications between Students with Teachers

Reza Haji ebrahimi

Master's student in Communication Sciences,
Department of Communication Sciences, Daneshpajooan Pishro Higher
Education Institute (DHEI), Isfahan, Iran
hajebrahimireza@gmail.com

Alireza Kharazi

PhD in social Communication Sciences and Assistant professor, Department
of Communication Sciences, Daneshpajooan Pishro Higher Education
Institute (DHEI), Isfahan, Iran (Author)
alireza_kharazi@yahoo.com

Abstract

This research aims to investigate "The role of virtual space in interpersonal communications between students with teachers of high schools in the Khomeini shahr" and in order to identify the relationship between the variables of virtual space (components: availability, being cross-border, ease of use and Being interactive) with interpersonal communications between students and teachers. The research method has been carried out in terms of practical purpose, in terms of survey-causal implementation method, through cluster sampling method and using standard questionnaire tool. The statistical population of the present research is male high school students (first period) of Khomeini Shahr (Isfahan), whose number is 7508, and using Cochran's formula, 365 people were considered as the sample size. The results of the research show a significant relationship between the variables of virtual space (components: availability, being cross-border, ease of use and Being interactive) and interpersonal communications in high schools in the Khomeini shahr.

Keywords: Cyberspace, Interpersonal Communications, Being interactive, Students, Teachers